

Ujlaki Anikó¹**A szivárványcsaládok szabad mozgáshoz való joga az Európai Unióban, az alapjogok, az uniós jog és a nemzeti identitás metszéspontjában található EUB jogesetek tükrében²***Absztrakt*

Jelen tanulmány vizsgálja, hogy az uniós jog jelenleg hogyan védi az azonos nemű házaspárokat többek között a mozgás- és tartózkodási szabadságuk tekintetében, illetve, hogy mely (további) jogok származtathatók ebből az alapvető szabadságból és milyen típusú jogi és politikai lépésekre van szükség annak érdekében, hogy biztosított legyen a szivárványcsaládok szabad mozgáshoz való joga. Kiemelendő, hogy a jogi problémát nem az azonos nemű személyek közötti házasság törvényesítése képezi, hanem az uniós polgárok szabad mozgásának kérdése. Az Európai Unió Bírósága (EUB) több jelentős ügyet tárgyalt, amelyek az EU-ban élő szivárványcsaládok jogait érintették. Ezek az esetek az alapvető jogok (magán- és családi élet tiszteletben tartása), az uniós polgársági jog és a személyek szabad mozgása, valamint a nemzeti vagy alkotmányos identitás (amelyet az EUSZ 4. cikk 2. bekezdése véd) metszéspontjában helyezkednek el.

Feltételezhető, hogy a szabad mozgásról szóló uniós jog mint megkülönböztetésmentes alapvető jog kötelezettséget ró a tagállamokra az azonos nemű párok egy másik tagállamban kötött házasságának – a nemzeti jog valamennyi vonatkozása tekintetében történő – elismerésére, ezáltal az azonos nemű párok házasságának határokon átnyúló elismerésére és hordozhatóságának garantálására családi állapotként az EU-ban. További feltételezés, hogy a külföldön kötött azonos nemű pár házasságának el nem ismerését az uniós polgárok szabad mozgásának akadályaként lehet értelmezni; másodsor pedig ennek az alapvető szabadságnak a korlátozása nehezen igazolható a közrendre, a közérdekre és/vagy a nemzeti identitásra hivatkozással. Mindazonáltal ez nem foglal magában olyan kötelezettséget a tagállam számára, hogy az nemzeti jogában rendelkezzen az azonos nemű személyek közötti házasság intézményéről.

Kulcsszavak: uniós polgárság, szabad mozgáshoz való jog, azonos nemű párok, szivárványcsaládok, EUB, nemzeti identitás, uniós jog, az uniós jog elsőbbsége

Abstract

This study explores how EU law currently protects same-sex married couples in terms of, among other things, their freedom of movement and residence, as well as which (additional) rights can be derived from this basic freedom and what type of legal and political steps are needed in order to ensure the right of rainbow families to move freely. It should be emphasized that the legal problem is not the legalization of marriage between persons of the same sex, but the issue of the free movement of EU citizens.

The Court of Justice of the European Union (CJEU) has adjudicated several significant cases concerning the rights of rainbow families residing in the EU. These cases lie at the intersection of fundamental rights (respect for private and family life), EU citizenship and the free movement

¹ PhD hallgató, PTE Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola.

² DOI 10.59558/jesz.2025.2.160

of persons, as well as national or constitutional identity, which is protected under Article 4(2) of the Treaty on European Union (TEU).

It is presumed that EU law on the free movement of persons, as a non-discriminatory fundamental right, imposes an obligation on Member States to recognise same-sex marriages contracted in another Member State for all relevant purposes under national law. This ensures the cross-border recognition and portability of such marriages as a legal status throughout the Union. Furthermore, it is presumed that a Member State's refusal to recognise same-sex marriage concluded abroad may constitute an obstacle to the free movement of Union citizens. Additionally, any restriction on this fundamental freedom would be difficult to justify on grounds of public policy, public interest, and/or national identity. However, this does not entail an obligation for Member States to introduce same-sex marriage into their national legal systems.

Keywords: EU citizenship, right to free movement, same-sex couples, rainbow families, CJEU, national identity, EU law, primacy of EU law

I. Bevezető gondolatok

Az uniós polgárok szabad mozgásának biztosítása az európai integráció központi eleme. Eredetileg egyike a négy alapszabadságnak, amelyeket a Római Szerződés is tartalmazott, bár ekkor még csak a társadalom aktív részének szabad mozgását tette célkitűzéssé³, azaz elsődleges cél a munkavállalók szabad mozgásának biztosítása volt a gazdaság fellendítése és a munkaerőpiaci kereslet-kínálati viszonyok kiegyensúlyozása érdekében és nem pedig az utazás megkönnyítése. A szabad mozgás jogát a Schengeni Egyezmény 1985. június 14-i aláírásával kibővítették. Majd a Maastrichti Szerződés 1992-ben bevezette az európai polgárságot, így a szabad mozgás jogát minden uniós polgár alapvető jogává nyilvánították. Ezt követően a 2004/38/EK irányelv⁴ hangolta össze a területet érintő különböző intézkedéseket és teremtett meg egy mindent átfogó megközelítést, amely összehangolta az európai jogrendszer korábbi intézkedéseit, kitérve a családtagokra⁵ is.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának (a továbbiakban: Alapjogi Charta) 45. cikke szerint minden uniós polgárnak joga van a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz. A Szerződésekkel összhangban a mozgás és tartózkodás szabadsága a tagállamok területén jogszerűen tartózkodó harmadik országbeli állampolgároknak is biztosítható. Annak ellenére, hogy az Európai Unión belüli szabad mozgás döntő fontosságú, a polgárok bizonyos csoportjai még mindig nem élvezik teljes mértékben ezt a jogot. Az egyik ilyen az LMBTI⁶ társadalmi csoport. Egy 2020-as felmérés⁷ szerint, az LMBTI válaszadók körülbelül 17%-a nyilatkozta azt, hogy másik uniós tagállamban tartózkodáskor vagy költözéskor részben vagy teljes mértékben megtagadták a hozzáférést a heteroszexuális párok számára elérhető szolgáltatásokhoz és juttatásokhoz. Az uniós polgárságról szóló 2020. évi

³ Lásd bővebben Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióról. HVG Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2011.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK IRÁNYELVE (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2004.4.30.

⁵ Beleértve a nem EU-s ország állampolgárságával rendelkező családtagokat is.

⁶ Az LMBTI kifejezés a leszbikus, meleg, biszexuális, tranzs és interszex emberek közösségét jelöli.

⁷ European Union Agency for Fundamental Rights: A Long Way to Go for LGBTI Equality. (Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights, 2020), p. 29.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf (2025.02.15.)

jelentés⁸ megemlíti néhány akadályt, amellyel a szivárványcsaládoknak kell szembenéznie, amikor mozgási szabadságukat gyakorolják és ez lehet az uniós polgári jogok teljes körű gyakorlásának egyik kihívása is.⁹

Az Európai Unió Bírósága (EUB) a *Coman ügyben* többek között, a családi élethez való jogot vizsgálva megállapította, hogy a családgyejesítés érdekében az uniós polgár családtagjai – tagállamtól függetlenül – mind a fogadó országban, mind visszatéréskor a származási országban gyakorolhatják a családi élet fenntartásának jogát. Az EUB szerint a 2004/38-as irányelv fogalommeghatározásában a „családtag” fogalmát a „házastársra” is érteni kell. A „házastárs” ugyanis egy nemileg semleges fogalom, és csak annyit követel meg, hogy az uniós polgár a tartózkodási helye szerinti ország törvényeivel összhangban házastársi kötelékbe léphessen egy másik személlyel. Kiemelendő, hogy az ügyben felmerült jogvita középpontjában álló jogi problémát nem az azonos nemű személyek közötti házasság törvényesítése képezi, hanem az uniós polgárok szabad mozgásának kérdése.

Az EUB lényegét tekintve a *Coman ügghöz* hasonló kérdésben, a *V.M.A. kontra Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo” ügyben*¹⁰ 2021. decemberében hozott döntésében megállapította, hogy a tagállamok kötelesek elismerni a leszármazást annak érdekében, hogy az a gyermek, aki rendelkezik valamely tagállam állampolgárságával, mindkét szülőjével akadály nélkül gyakorolhassa a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogát.

Tekintettel arra, hogy a családjog tartalmi szabályozása kizárólagos tagállami hatáskörbe tartozik, jelentős különbségek figyelhetők meg az egyes országok között. Ez komoly akadályokat eredményez mind a funkcionális (szabad mozgáshoz kötődő), mind az alapvető emberi jogi szinten az azonos nemű családok egyenlő bánásmódja terén az EU-ban. Ez okot adott arra, hogy egyes uniós állampolgárok megtámadták saját államuk hatóságainak közigazgatási döntéseit, amelyek megtagadták az azonos nemű családtagok polgári jogállásának elismerését, és az ügy az EUB elé került.

Jelen tanulmány célja az EUB releváns ítélkezési gyakorlatának elemzése, figyelembe véve azt a komplexitást, hogy a Bíróságnak egyensúlyt kell teremtenie a tagállamok kollektív értékei (nemzeti identitás), az EU közös értékei (személyek szabad mozgása) és az egyének alapvető jogai (pl. a magán- és családi élet tiszteletben tartása) között. A kutatás e téren felmerült feszültségekre koncentrál, és azt vizsgálja, hogy az EUB döntései értelmében mely esetekben melyik értéknek kell előnyt élveznie.

II. Az azonos nemű párok családjogi helyzete az Európai Unió tagállamaiban

Az Európai Unióban elsőként 2001-ben Hollandiában¹¹ engedélyezték az azonos nemű párok házasságkötését, amely lassú, de szerteágazó növekedést indított el nemcsak Európában, hanem az Európán kívüli országokban is.¹² Jelenleg 16 uniós ország¹³ engedélyezi az azonos

⁸ European Commission - DG Justice and Consumers, 'EU Citizenship Report 2020 - Empowering citizens and protecting their rights', 2020 https://commission.europa.eu/system/files/2020-12/eu_citizenship_report_2020_-_empowering_citizens_and_protecting_their_rights_en.pdf (2025.03.10.)

⁹ Viola, Bianchetti: Same-sex couples and freedom of movement: the case for cross-border recognition. CIFE Executive Master in EU Studies Master thesis EU Law 2022, p. 5.

¹⁰ Az Európai Unió Bírósága a *V.M.A. kontra Stolichna obshtina „Pancharevo” ügyben* hozott ítélete (C-490/20 sz. ECLI:EU:C:2021:1008, 2021. december 14.)

¹¹ A homoszexuális házastársakat ugyanazok a jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik, mint a heteroszexuális párokat, beleértve az örökbefogadás kérdését is.

¹² Cserbáné dr. Nagy Andrea: A házassági jog kodifikációi. PhD értekezés, Miskolc, 2012, 23-24. o.

¹³ Az EU 27 tagállama tekintetében: Hollandiában (2001-től), Belgiumban (2003-tól), Spanyolországban (2005-től), Svédországban (2009-től), Portugáliában (2010-től), Dániában (2012-től), Franciaországban (2013-tól),

nemű párok házasságkötését. Több országban a bejegyzett élettársi kapcsolat és a házasság intézménye között választhatnak az azonos nemű párok, azonban néhány tagállamban¹⁴ csak önállóan a házasság intézménye érhető el számukra. Az európai szabályozást tekintve előfordul, hogy ugyan lehetővé tették az azonos nemű párok közötti házasságkötést, azonban az nem eredményez családi köteleket (például Hollandiában).

A házasságkötés lehetősége sem feltételez azonos gyakorlatot, ugyanis nem minden ország biztosít a különmemű párokéhoz hasonló jogállást. Különbségek vannak többek között az örökbefogadás, a vagyoni jog, a névviseles és a humán reprodukciós eljárásban való részvétel területén is.¹⁵ Feltételezhető, hogy azonos történelmi háttérrel rendelkező országok egymás döntéseire reagálnak, egymásra hatással vannak. Az egyes régiók közötti eltéréseket magyarázhatják például az eltérő történelmi tapasztalatokkal, azonban pusztán ezzel nehéz megindokolni, hogy a kelet-közép-európai államokhoz hasonlóan önkényuralmi múlttal rendelkező Spanyolország és Portugália miért ismeri el az azonos nemű partnerek házasságát. Mindemellett a földrajzi elhelyezkedés, a szomszédos országok hatása szerepet játszhat a szabályozás alakulásában.

Jelenleg az Európai Unió 17 tagállamában érhető el a bejegyzett élettársi kapcsolat lehetősége, – amelynek megjelölésére egyes tagállamok a „polgári kapcsolat” („union civile”), más tagállamok a „bejegyzett partnerségi” vagy „bejegyzett élettársi kapcsolat” („partenariat enregistré”) fogalmat használják – az azonos nemű partnerek számára.¹⁶ Ezek az országok a következők: Ausztria, Ciprus, Csehország, Észtország, Finnország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Írország, Lettország, Luxemburg, Magyarország, Málta, Németország, Olaszország, Portugália és Szlovénia.

Az azonos nemű párok számára a legtöbb európai ország nem biztosítja a közös örökbefogadás jogát, azonban az Európai Unióban már többségben vannak azon országok¹⁷, ahol ez lehetséges. A magyar szabályozás például nem tiltja, hogy egy személy önállóan örökbe fogadjon gyermeket, amennyiben megfelel az életkori feltételeknek és alkalmas az örökbefogadásra. Ellenben a közös örökbefogadást a törvény már csak a házasoknak engedélyezi, ezzel az azonos nemű párokat kizárja e lehetőségéből.

A világon elsőként Hollandia tette lehetővé az azonos nemű párok számára a házasságkötést és egyben a közös örökbefogadást 2001-ben. Hollandián kívül Ausztriában, Belgiumban, Dániában, Észtországban, Finnországban, Franciaországban, Görögországban¹⁸, Írországban, Luxemburgban, Máltán, Németországban, Portugáliában, Svédországban, Spanyolországban és Szlovéniában¹⁹ nyílt meg a lehetőség az azonos nemű párok számára a közös örökbefogadásra és egyúttal a gendersemleges házasságkötésre.²⁰ Írországban csak a

Írországban (2015-től), Luxemburgban (2015-től), Finnországban (2017-től), Máltán (2017-től), Németországban (2017-től), Ausztriában (2019-től), Szlovéniában (2022-től), Észtországban (2024-től) és Görögországban (2024-től) elérhető a gendersemleges házasság intézménye.

¹⁴ Belgiumban, Dániában, Svédországban és Spanyolországban.

¹⁵ Bojnár Katinka – Schanda Balázs: Házassági jogrendszerek versenye, vagy párkapcsolati szupermarket? In *Iustum Aequum Salutare* XII. 2016., 171-172. o.

¹⁶ Hámori Antal: Vélemény az azonos neműek „házasságáról”, a bejegyzett élettársi kapcsolat szabályozásáról – az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében. In *Családi Jog*, 2008/1., 20-31. o.

¹⁷ Ma már 27 tagállamból 16-ban elérhető az örökbefogadás is.

¹⁸ 2024-től.

¹⁹ A szlovén parlament 2022 őszén módosította családtörvényét, amivel beiktatta az azonos nemű párok házasságát és az azonos nemű párok örökbefogadási lehetőségét. A módosított törvénnyel a házasságot két személy szövetségként határozták meg. A döntéssel az azonos nemű párok számára is megnyílt a lehetőség az örökbefogadásra, ráadásul ugyanolyan feltételekkel, mint a nem azonos nemű párok esetében. Előzménynek tekinthető, hogy nem sokkal korábban a szlovén Alkotmánybíróság kimondta, hogy az azonos nemű párok házasságának és az általuk történő örökbefogadásnak a tilalma nem egyeztethető össze az alkotmánnyal. Forrás: <https://www.rtvsllo.si/tv> (2025.02.15.)

²⁰ Az adatok forrása: <https://rainbowmap.ilga-europe.org/> (2025.02.20.)

közös örökbefogadásra van lehetőségük az azonos nemű pároknak.

Vitatott kérdés, hogy miként jöhet létre a törvényesen elismert szülő-gyermek viszony a gyermek és a nem biológiai szülő között, amely néhány országban²¹ az örökbefogadás mellett a biológiai szülő – vagy az örökbefogadott gyermek törvényes szülője – azonos nemű partnerének elismerő nyilatkozata alapján is lehetséges. Az Európai Unióban jelenleg 15 ország biztosítja a második szülő általi örökbefogadás lehetőségét az azonos nemű partnerek számára. Ezek többnyire azon országok²², ahol a közös örökbefogadás és a házasság intézménye is elérhető számukra.

A családjog területén, az azonos nemű párok számára ma az Európai Unió tagállamai közül a legszélesebb jogosítványokat Ausztria, Észtország, Belgium, Görögország, Franciaország, Málta, Svédország, Spanyolország, Portugália, Hollandia, Luxemburg, Dánia, Finnország, Németország és Szlovénia biztosítja. Ma mindössze öt tagállam maradt, amely az azonos nemű párok számára hivatalosan semmilyen kapcsolati formát nem ismer el: Bulgária, Lengyelország, Litvánia, Románia és Szlovákia.

III. A Coman (C-673/16), a VMA (C-490/20) és RPO (C-2/21) ügyek

A szivárványcsaládok uniós polgári jogaik védelme érdekében hivatkozott jogalap tekintetében meg kell jegyezni, hogy sem a Szerződések²³, sem a 2004/38/EK irányelv nem szabályozza kifejezetten az azonos nemű párkapcsolatban élő személyek és családtagjaik jogainak védelmét. Az EUB álláspontja fényében azonban az uniós polgárok szabad mozgásával kapcsolatos jogi aktusokban használt alapfogalmak széles köre miatt (pl. a házastárs fogalma a 2004/38/EK irányelvben) ezek a kérdések az uniós jog hatálya alá és az EUB hatáskörébe tartoznak. Az azonos nemű párok alkotta családok jogaival kapcsolatos peres ügyek rendkívül összetettek, hiszen azok a nemzeti (családjog és alkotmányjog), a nemzetközi (az EJEE által biztosított alapvető jogok) és a nemzetek feletti (az uniós polgárok szabad mozgásáról és az Alapjogi Charta által biztosított alapvető jogokról szóló uniós jog) metszéspontjában állnak.²⁴ A tagállamok azon hatásköre, hogy szabályozzák az azonos nemű párok állampolgáraiknak jogállását, nemzeti (alkotmányos) identitásuk kifejeződésének tekinthető.²⁵ Azonban, ha az EUB az egyén alapvető jogait kívánja megóvni az állampolgárok számára meghatározott jogokat garantáló uniós rendelkezésekre hivatkozva (különösen az EU-n belüli szabad mozgás és tartózkodás tekintetében), akkor bizony feszültség keletkezik e téren.

Az EUB a *Coman ügyben*²⁶ a román alkotmánybíróság által feltett kérdésre válaszolva, többek között, a családi élethez való jogot vizsgálva megállapította, hogy a házastársnak mint uniós polgár családtagjának fogalmát a személyek szabad mozgásával összefüggésben tágan és

²¹ Például Belgiumban, Dániában, Izlandon, Hollandiában, Norvégiában, Svédországban, Angliában, Spanyolországban, Finnországban és Németországban.

²² Írország kivételével.

²³ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) az Európai Unióról szóló szerződéssel (EUSZ) együtt az Európai Unió alapszerződése.

²⁴ Harasimiuk, Dominka Ewa: Rainbow families' rights in the EU – how the Court of Justice of the European Union is juggling fundamental rights, free movement and national identity clause. In *Stosunki Międzynarodowe – International Relations* 2025, Vol. 5, No. 4, p. 5. DOI: 10.12688/stomiedintrelat.17916.1

²⁵ Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSz.) 4. cikkének (2) bekezdése szerint, az Unió tiszteletben tartja a tagállamoknak a Szerződések előtti egyenlőségét, valamint nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része azok alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésének, ideértve a regionális és helyi önkormányzatokat is. Tiszteletben tartja az alapvető állami funkciókat, köztük az állam területi integritásának biztosítását, a közrend fenntartását és a nemzeti biztonság védelmét. Így különösen a nemzeti biztonság az egyes tagállamok kizárólagos feladata marad.

²⁶ Az Európai Unió Bírósága a *Coman* és társai kontra Inspectoratul General pentru Imigrări és Ministerul Afacerilor Interne, C-673/16. sz. ügy. (2018. június 5.)

az azonos nemű vagy heteroszexuális házasság körülményeitől függetlenül kell értelmezni. Az EUB szerint a 2004/38-as irányelv fogalommeghatározásában a „családtag” fogalmát a „házastársra” is érteni kell. Az EUB szerint a „házastárs” egy nemileg semleges fogalom, és csak annyit követel meg, hogy az uniós polgár a tartózkodási helye szerinti ország törvényeivel összhangban házastársi kötelekbe léphessen egy másik személlyel. Az EUB értelmezésében uniós jogot sért, ha egy tagállam arra hivatkozva tagadja meg egy uniós állampolgár harmadik országbeli azonos nemű házastársa tartózkodási jogának biztosítását, hogy az a tagállam nem ismeri el az azonos nemű párok házasságát. Az EUB kiemelte, tekintettel a házasságkötésre vonatkozó tagállami szabályokra, hogy az azonos nemű párok uniós tagállamban kötött házasságának elismerése kizárólag arra az esetre korlátozódik, amikor ezen személyek uniós jogból eredő jogainak gyakorlása a fő kérdés. Továbbá az EUB hangsúlyozta, hogy ez nem jelent olyan kötelezettséget a tagállam számára, hogy az nemzeti jogában rendelkezzen az azonos nemű személyek közötti házasság intézményéről.²⁷ Az EUB ezen értelmezése nem sérti egy tagállam nemzeti és alkotmányos identitását. A nemzeti eljárás kérdése az azonos neműek házasságát tiltó román alkotmányjogi és polgári jogi szabályozás, valamint a más országokban kötött házasságok joghatásainak Romániában történő elismerése volt.

Hasonló szellemben, bár egy bonyolultabb jogi kérdésben az EUB a *V.M.A. kontra Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo” ügyben*²⁸ a 2021 decemberében meghozott ítéletében megállapította, hogy a tagállamok kötelesek elismerni a leszármazást annak érdekében, hogy az a gyermek, aki rendelkezik valamely tagállam állampolgárságával, mindkét szülőjével akadály nélkül gyakorolhassa a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogát. Ezzel az EUB az EUMSZ 21. cikkét és a polgárok EU-n belüli szabad mozgását szabályozó másodlagos jogszabályok hatályát értelmezve megerősítette a *Coman ügyben* kifejtett korábbi álláspontját. Ugyanakkor hozzáadott egy olyan elemet, amely a szülői hovatartozás, valamint a szülők és gyermekek közötti rokonság elismerésére vonatkozik az azonos nemű, azaz szivárványcsaládokban. Ez magában foglalja mindkét szülő olyan okmányhoz való jogát, amely lehetővé teszi számára, hogy a gyermekkel együtt utazzon, így az azonos nemű szülőket és gyermekeiket minden tagállamban családként kell elismerni.

A *Pancharevo* ügy tényállása, V. M. A. bolgár állampolgárságú nő és K. D. K. brit állampolgárságú nő 2018-ban Spanyolországban házasságot kötöttek és ugyanitt gyermekük született 2019-ben. A spanyol hatóságok által kiállított születési anyakönyvi kivonata a gyermek szüleiként a két anyát tünteti fel. V. M. A. 2020. január 29-én kérelmezte a hatáskörrel rendelkező hatóságtól, hogy állítson ki – a bolgár személyazonosító okmány kiállításához szükséges – születési anyakönyvi kivonatot a gyermek számára. A *Pancharevo* kerületben található szófiai önkormányzat felszólította V. M. A.-t, hogy igazolja a gyermek származását és nevezze meg a biológiai anyját. Kérte ezt annak okán, hogy a bolgár jog szerint hatályos születési anyakönyvi kivonat csak egy rovatot tart fenn az „anya” számára, és egy másikat az „apa” számára, ezekben a rovatokban viszont csak egyetlen név szerepelhet.

V. M. A. nem tett eleget a felszólításnak, mert úgy vélte, nem köteles a kért tájékoztatást megadni. Ezután a szófiai önkormányzat megtagadta a kért születési anyakönyvi kivonat kiállítását az érintett gyermek biológiai anyjának személyazonosságára vonatkozó információk hiányára hivatkozva, továbbá azért, mert két nőnemű szülőnek a születési anyakönyvi kivonatban való feltüntetése, az azonos nemű párok házasságkötését nem engedélyező Bulgária közrendjébe ütközne. Ezt követően V. M. A. keresetet nyújtott be az önkormányzat határozatával szemben a szófiai közigazgatási bírósághoz, amely előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztett az EUB elé.

²⁷ Sipos Alexandra: Házasságot mindenkinek? Az azonos nemű párkapcsolat elismerése Magyarországon. Doktori értekezés, Budapest, 2021, 85-88. o.

²⁸ Az Európai Unió Bírósága a *V.M.A. kontra Stolichna obshtina „Pancharevo” ügyben* hozott ítélete (C-490/20 sz. ECLI:EU:C:2021:1008, 2021. december 14.)

A szófiai közigazgatási bíróság a következő kérdéseket terjesztette az EUB elé: A bolgár állampolgárságú gyermek más uniós tagállamban kiállított születési anyakönyvi kivonata alapján, amelyben két női nemű személy van bejegyezve anyaként, anélkül, hogy meghatároznák, hogy egyikük-e, és ha igen, melyikük a gyermek biológiai anyja, megtagadható-e a bolgár születési anyakönyvi kivonat kiállítása a gyermek számára? Tekintettel arra, hogy a kérelmező nem hajlandó megadni, melyikük a gyermek biológiai anyja? Tehát, a bejegyzés bolgár hatóságok általi megtagadása sérti-e az uniós jog²⁹ által az említett állampolgárra ruházott jogokat?

A bíróság arra is kereste a választ, hogy amennyiben az EUB azt állapítaná meg, hogy az uniós jog megköveteli a gyermek két anyjának a bolgár születési anyakönyvi kivonatba történő bejegyzését, abban az esetben ezt hogyan lehet végrehajtani a nemzeti identitás tiszteletben tartása mellett, figyelembe véve a születési anyakönyvi kivonatra vonatkozó hatályos szabályokat? Tehát szükséges-e egyensúlyt teremteni a Bolgár Köztársaság nemzeti identitása, másrészt a gyermek magánélethez és a szabad mozgáshoz való joga között? Úgy, hogy közben kifejezetten utalt arra, hogy a bolgár alkotmányos hagyomány védelemben részesíti a család tradicionális felfogását.

A kérdést előterjesztő bíróság azt is kifejtette, hogy a bolgár alkotmány és a bolgár állampolgárságról szóló törvény értelmében a gyermek bolgár állampolgár, abban az esetben is, ha nem rendelkezik bolgár születési anyakönyvi kivonattal. Ellenben, a bolgár születési anyakönyvi kivonat hiánya a bolgár személyazonosító okmányok kiadásának adminisztratív akadályát jelentheti, és ebből következően megnehezítheti a gyermek számára a szabad mozgáshoz való jogának és így az őt uniós polgárként megillető jogok teljes körű gyakorlását.³⁰

Az EUB a 2021. december 14-én meghozott döntésében³¹ megállapította, hogy az olyan uniós állampolgárságú kiskorú gyermek részére, akinek a fogadó tagállam illetékes hatóságai által kiállított születési anyakönyvi kivonata a gyermek szüleiként két azonos nemű személyt tüntet fel, a gyermek állampolgársága szerinti tagállam köteles egyrészt a gyermek számára személyazonosító igazolványt vagy útlevelet kiállítani, annak előzetes megkövetelése nélkül, hogy saját nemzeti hatóságai születési anyakönyvi kivonatot állítsanak ki, továbbá köteles elismerni a fogadó tagállam által kiállított azon dokumentumot, amely lehetővé teszi az említett gyermek számára, hogy e két személy mindegyikével gyakorolja a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogát. Az EUB érvelésének középpontjában a tagállam nemzeti és alkotmányos identitásának fenntartása, valamint a kiskorú gyermek magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogának védelme közötti egyensúly volt, amint azt az Alapjogi Charta 7. cikke is előírja, valamint a 24. cikke alapján, a gyermek mindenek felett álló joga. Az EUB az EJEE 8. cikkének (hasonlóan az Alapjogi Charta 7. cikkének) másodlagos értelmezésétől vezérelve megjegyezte, hogy a családi élet fennállása olyan ténybeli körülmény, amelyet a szoros személyes kapcsolatok gyakorlati dimenziójának figyelembevételével értékelnek, beleértve a gyermekek és a szülők együttélési lehetőségét. A család és a magánélet tiszteletben tartásához való jogból következik, hogy annak hatályával összeegyeztethetetlen az, hogy a gyermeket a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogának gyakorlása során megfosztják valamelyik szülőjével fennálló kapcsolatától, vagy a gyermek számára e jog gyakorlását de facto lehetetlenné tegyék, illetve rendkívül megnehezítsék azon az alapon, hogy szülei azonos neműek.

Az EUB hivatkozott az EJEB ítélezési gyakorlatára is, amely által megerősítette

²⁹ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 20. és 21. cikke, továbbá az Európai Unió Alapjogi Chartájának a 7., 24. és 45. cikke.

³⁰ De Groot, David: EU Law and the Mutual Recognition of Parenthood between Member States: The Case of V.M.A. v Stolichna Obsthina. European University Institute (San Domenico di Fiesole (FI): 2021.), p. 2. <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/69731>.

³¹ Az ítélet feldolgozása az EUB 221/2021. sz. sajtóközleménye alapján történt.

érvelését az alapvető jogok védelmével kapcsolatos szemponttal kapcsolatban. Az ítéletben érintett kérdést ugyanis nemcsak a személyek szabad mozgásának összefüggésében kell vizsgálni, hanem abból a szempontból is, hogy biztosítani kell minden olyan egyén alapvető jogának védelmét, aki önszántából tartós és stabil családi kapcsolatokat kíván kialakítani. A két bíróság által elfogadott normákat összevetve látható, hogy az EUB a *Coman ügyben* hozott ítélete erősebb jogi védelmet vezet be, mint az EJEB, azáltal, hogy a tagállamokat arra kötelezi, hogy a személyek szabad mozgásának biztosítása céljából a tagállamok házasságnak ismerjék el a másik tagállamban kötött azonos nemű párok által kötött házasságot. Az EJEB ugyanis csak arra kötelezi a részes államokat, hogy valamilyen jogi formában ismerjék el az azonos nemű személyek más tagállamban kötött házasságát, de nem feltétlenül kell elismerniük az ilyen házasságot házasságként.³²

Az EUB tehát hangsúlyozta, hogy a személyi állapot kétségtelenül a tagállamok hatáskörébe tartozó terület, továbbá a tagállamok szabadságot élveznek a tekintetben, hogy az azonos nemű személyek házasságát vagy szülői jogállásukat a nemzeti jogukban előírják-e, vagy sem. E hatáskör gyakorlása során azonban minden tagállamnak tiszteletben kell tartania az uniós jogot, különösen a Szerződésnek az uniós polgárok szabad mozgásával és tartózkodásával kapcsolatos rendelkezéseit. E célból minden tagállamnak el kell ismernie a személyeknek a valamely más tagállamban – az e tagállam jogának megfelelően – megállapított személyi állapotát.³³ Végül az a nemzeti intézkedés, amely akadályozhatja a személyek szabad mozgásának gyakorlását csak akkor igazolható, ha ezen intézkedés összhangban van az Európai Unió Alapjogi Chartájában biztosított alapvető jogokkal.³⁴

Az EUB az eljárási szabályzatának³⁵ 99. pontja³⁶ alapján „indokolt végzéssel adott válaszban” döntött a „*RPO*” *Rzecznik Praw Obywatelskich ügyben*,³⁷ amelyet korábban felfüggesztett, ameddig a *Pancharevo* ügyben döntés nem születik, tekintve, hogy a tényállás és a feltett kérdés gyakorlatilag azonos volt. E döntésben az EUB megismételte a *Pancharevo* ügyben hozott döntést, egyértelművé téve a joggyakorlat további irányát.³⁸

Az *RPO ügyet* a krakkói lengyel regionális közigazgatási bíróság előzetes döntéshozatalra utalta az EUB-hoz. A tényállás a *VMA üggyhez* hasonlított, ugyanis K. S. lengyel állampolgár és S. V. D. ír állampolgár 2018-ban kötött házasságot Írországbán. 2018-ban lányuk, S. R. S. – D. Spanyolországban született. Ez utóbbi születését a spanyol anyakönyvi hivatal a gyermek anyja, K. S. és házastársa, S. V. D. közös nyilatkozata alapján vette nyilvántartásba. E születési anyakönyvi kivonat K. S.-t „A anyának” és S. V. D.-t „B anyának” nevezi. Tehát a

³² Harasimiuk: i.m. p. 6.

³³ Lehóczki Balázs: Az Európai Bíróság gyakorlatából Azonos nemű szülőkkel rendelkező uniós polgár gyermek szabad mozgáshoz való jogából a gyermek állampolgársága szerinti, az azonos nemű személyek szülői jogállásának lehetőségét el nem ismerő tagállamra háruló kötelezettségek. In ACTA HUMANA, 2021/4. szám, 100.o. DOI: 10.32566/ah.2021.4.5

³⁴ Például az Európai Unió Alapjogi Chartája 7. cikkében biztosított, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog, valamint a gyermekek a 24. cikkében garantált jogai, különösen a gyermekek mindenek fölött álló érdekeinek figyelembevételéhez való jog, valamint a két szülőjével rendszeres, személyes és közvetlen kapcsolat fenntartásához való jog a releváns.

³⁵ Az EUB 2012. szeptember 25-i eljárási szabályzata (HL L 265., 2012.9.29.).

³⁶ Az EUB 2012. szeptember 25-i eljárási szabályzata, 99. pont: „Ha a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdés azonos egy olyan kérdéssel, amelyről a Bíróság már határozatot hozott, vagy az ilyen kérdésre a válasz egyértelműen levezethető az ítélkezési gyakorlatból, vagy ha az előzetes döntéshozatalra elé terjesztett kérdésre adandó válasz nem enged teret semmilyen ésszerű kétségnek, a Bíróság az előadó bíró javaslatára és a főtanácsnok meghallgatását követően az eljárás során bármikor indokolt végzéssel határozhat.”

³⁷ Order of the Court of 24.06.2022, C-2/21, *Rzecznik Praw Obywatelskich v. K.S. and Others*, ECLI:EU:C:2022:502. 2022. június 24. Bírósági végzés.

³⁸ Marinkás György: Gondolatok az uniós jog elsőbbsége és a tagállamok nemzeti identitása közötti kapcsolatról az EUB ún. „*Pancharevo*” ítéletének tükrében. In Jog-Állam-Politika, 2023/2. szám, 30-34. o., DOI: 10.58528/JAP.2023.15-2.29

gyermeket két anya neveli. K. S. és S. V. D. kérte a lengyel állampolgárságú S. R. S. – D. spanyol hatóságok által kiállított születési anyakönyvi kivonatának a lengyel anyakönyvi nyilvántartásba való bejegyzését. A krakkói anyakönyvi hivatal vezetője megtagadta a spanyol születési anyakönyvi kivonat átírását, azzal az indokkal, hogy az ilyen átírás ellentétes lenne a Lengyel Köztársaság jogrendjének alapelveivel.

Mivel K. S. és S. V. D. nem vitatta ezt az elutasító határozatot, az 2019. április 30-án véglegessé vált. Ezt követően K. S. segítségnyújtás iránti kérelmet intézett a nemzeti ombudsmanhoz, kifejtve, hogy S. R. S. – D. nem rendelkezett személyazonosító okmánnal, mivel az e gyermekre vonatkozó lengyel útlevél kiállítása iránti kérelmet elutasították amiatt, hogy a gyermek születési anyakönyvi kivonatát nem jegyezték be a lengyel anyakönyvi nyilvántartásba. A személyazonosító okmányokért felelős ír hatóságok tájékoztatták ezen ombudsmant, hogy az említett gyermek nem ír állampolgár, következésképpen nem volt jogosult sem személyazonosító igazolványra, sem pedig útlevele. A nemzeti ombudsman ezt követően K. S. és S. V. D. nevében keresetet indított a kérdést előterjesztő bíróság előtt az anyakönyvvezető határozatával szemben, amely elutasította a spanyol hatóságok által a lányuk számára kiállított születési anyakönyvi kivonatnak a lengyel anyakönyvi nyilvántartásba való bejegyzést.

A kérdést előterjesztő bíróság előtti eljárás során az elsőfokú közigazgatási hatóság szintén elutasította a személyazonosító igazolvány S. R. S. – D. részére történő kiadása iránti kérelmet azzal az indokkal, hogy a lengyel jogban a gyermek szüleinek csak egy nő és egy férfi minősülhet. Mivel a kérdést előterjesztő bíróság jogszerűnek ítélte meg, hogy megvárja a másodfokú közigazgatási hatóság határozatát, a nemzeti ombudsman jelezte, hogy a személyi igazolvány kiállítása iránti kérelmet elutasító határozatot másodfokon helybenhagyták.³⁹

A krakkói bíróság arra a kérdésre várta a választ az EUB-tól, hogy „az EUMSZ 20. cikk (2) bekezdése a) pontjának és az EUMSZ 21. cikk (1) bekezdésének a [Charta] 7. cikkével, 21. cikkének (1) bekezdésével és 24. cikkének (2) bekezdésével együttesen értelmezett rendelkezéseit úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az, hogy a kiskorú gyermek állampolgársága szerinti tagállam hatóságai e gyermektől megtagadják egy másik tagállamban kiállított születési anyakönyvi kivonatának bejegyzését, amely bejegyzés szükséges ahhoz, hogy az állampolgársága szerinti államtól személyazonosító okmányt kapjon, azon indokra hivatkozva, hogy ez utóbbi tagállam nemzeti joga nem ismeri el az azonos nemű párok szülői jogállását, ám ez a születési anyakönyvi kivonat azonos nemű személyeket jelöl meg szülőként?”

A lengyel ügy és a *Pancharevo ügy* ténybeli és jogi hátterének hasonlóságai miatt az EUB végzéssel megismételte korábbi álláspontját. Az EUB arra a következtetésre jutott, hogy ha egy uniós állampolgár kiskorú gyermek egy másik tagállam által kiállított születési anyakönyvi kivonattal rendelkezik, amelyben két azonos nemű személy szerepel szülőként, akkor a gyermek származása szerinti tagállamnak személyi igazolványt vagy útlevelet kell kiállítania anélkül, hogy a születési anyakönyvi kivonatot először be kellene jegyezni a nemzeti anyakönyvi nyilvántartásba. Ezenkívül a származás szerinti tagállamnak, valamint az összes többi tagállamnak el kell ismernie minden olyan másik tagállamból származó dokumentumot, amely lehetővé teszi a gyermek számára, hogy akadályok nélkül, mindkét szülőjével szabadon mozogjon és éljen az EU területén.

³⁹ Lásd bővebben: A Bíróság Végzése (tizedik tanács) 2022. június 24. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:62021CO0002> (2025.03.12.)

IV. Záró gondolatok, következtetések

A *Coman*, a *VMA* és a *RPO* ügyek közös jellemzője, hogy egyes uniós állampolgárok megtámadták saját országuk hatóságainak közigazgatási döntéseit, amelyek nem ismerték el az azonos nemű családtagok polgári jogállását és az uniós jogi védelem rendszeréhez fordultak az EUB kvázi normatív aktivizmusa érdekében. A jogi probléma fő oka, hogy a személyi állapot meghatározása, különösen az azonos nemű párok házasságáról és szülői jogállásáról való rendelkezés, lényegében a tagállamok kizárólagos hatáskörébe tartozik, ugyanakkor e hatáskör gyakorlása akadályozhatja vagy korlátozhatja az uniós polgárok szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogának az érvényesülését. Az EUB bár mind a három ügyben hangsúlyozta a tagállamokat e téren megillető mozgásteret, az ún. funkcionális megközelítést alkalmazva úgy döntött, hogy az uniós jognak kell elsőbbséget élveznie.⁴⁰

Az EUB álláspontját tekintve, a jelen tanulmányban bemutatott ügyekben megállapítható, hogy a Bíróság a személyek szabad mozgásával, valamint a család- és magánélet tiszteletben tartásához való alapvető joggal kapcsolatos szempontokra összpontosított. Az EUB egyik ügyet sem értékelte a szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés tilalma elve szempontjából. Ez az álláspont indokoltnak tűnik a tagállamok szabad mozgásra vonatkozó rendelkezései által biztosított erősebb és nehezebben megkérdőjelezhető védelem miatt. Ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy egy ilyen megközelítés feltétele a határokon átnyúló elem megléte, amely miatt az adott tényállás az EUB joghatósága alá tartozhat. Ebben az értelemben ezen ítéletek gyakorlati vonatkozásai azokra az uniós polgárokra korlátozódnak, akik gyakorolják a szabad mozgáshoz való jogukat.

Az EUB *Pancharevo*-ügyben hozott ítélete Európa-szerte felhívta a jogásztársadalom figyelmét, mivel azt elemezte, hogy a két azonos nemű személyt szülőként feltüntető bolgár születési anyakönyvi kivonat kiállításának megtagadása az uniós joggal összeegyeztethető-e. Ezt az ítéletet követően Bulgáriában folytatódott a bírósági eljárás, és 2023. március 1-jén megszületett a bolgár legfelsőbb bíróság jogerős ítélete. Ez a jogerős bírósági aktus fontos a szabad mozgás és a szülői lét határokon átnyúló elismerése tekintetében a további fejlemények szempontjából. Az EUB *Pancharevo* ügyben hozott ítéletét követően a kérdést előterjesztő bíróság kötelezte Szófia önkormányzatát, hogy adjon ki születési anyakönyvi kivonatot a gyermek számára, amelyben V.M.A. és K.D.K szerepelnek szülőkként, ellenben a további fellebbezést követően a bolgár legfelsőbb bíróság hatályon kívül helyezte ezt a határozatot. Helybenhagyta a gyermek születési anyakönyvi kivonata kiadásának megtagadását azzal az indokkal, hogy a gyermek nem bolgár állampolgár.⁴¹ A *Pancharevo* ügy nemcsak a tagállami hatóságok adminisztratív gyakorlatát érinti, akiknek követniük kellett az érvelést⁴², hanem erőteljesen befolyásolta az EU LMBTQ+ jogaival kapcsolatos politikáját, és különösen a szivárványcsaládból származó gyermekeket. A hivatkozott ítéletek megalapozták az Európai Bizottság azon harmonizációs jogalkotási javaslatait, amelyek célja a szülői jogállás kölcsönös elismerésének biztosítása a tagállamok között. Fő cél a nemzetközi joghatóság,⁴³ az alkalmazandó jog⁴⁴ és a bírósági határozatok elismerése, valamint egy másik tagállamban

⁴⁰ Marinkás György: i.m. 31. o.

⁴¹ Az ítélet szövege itt érhető el:

https://ujchmura-my.sharepoint.com/:w:/g/personal/anna_wysocka_uj_edu_pl/ERQ5SHVfr-hlhjHpBnwj2oBEqMaMnKR1LvT4Deb9ZMeOA?rttime=-F9u2zx53Ug (2025.04.02.)

⁴² Lásd bővebben: Nadia Rusinova, A bolgár legfelsőbb bíróság ítélete a *Pancharevo*-ról – Helyes válasz egy rossz kérdésre. <https://eapil.org/2023/05/11/bulgarian-supreme-court-judgment-on-pancharevo-correct-answer-to-a-wrong-question/> (2025.04.02).

⁴³ Vagyis azok a szabályok, amelyek meghatározzák, hogy határokon átnyúló helyzetekben mely tagállam bíróságai illetékesek a szülői lét megállapítására.

⁴⁴ Azaz a határokon átnyúló helyzetekben a szülői lét megállapítására alkalmazandó nemzeti jogot kijelölő kollíziós szabályok.

kiállított szülői okirat⁴⁵ egységes elismerése. A javaslat szerint a tagállamok nem utasíthatnák el a másik tagállamban letelepedett család szülői hovatartozás elismerését olyan közrendi okokra hivatkozva, amelyek az Alapjogi Chartával ellentétes megkülönböztetéshez vezetnének, például azzal, hogy pusztán arra hivatkozva utasítanak el az elismerést, hogy a szülők azonos neműek.⁴⁶

A szülői jogállás uniós szinten történő egységes elismerésének biztosítását célzó bizottsági rendeletalkotási Javaslat elfogadása viszont még várat magára. A technikai egyeztetés és vita jelenleg politikai szintéren zajlik az Európai Unió Tanácsában. Mivel a jogalap az EUMSZ 81. cikkének (3) bekezdése, a Tanácsnak az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően, különleges jogalkotási eljárásban egyhangúlag kell határoznia. Ellenben a Tanácsban az egyhangú döntés megszerzése rendkívül nagy kihívást jelenthet, hiszen a Javaslat érinti a gyermeket nevelő azonos nemű pár házastársak, házasságkötésük révén létrejött szülői státusz kérdését és hat tagállam alkotmányosan tiltja az azonos nemű párok házasságát. Valójában más tagállam is ellene lehet e jogalkotási folyamatnak, ugyanis az EU-ban nagymértékben a konszenzusépítésen és a szavazatkereskedésen alapul a politikaalkotás természete. Ez az akadály úgy hárulhatna el, ha a Tanács aktiválná az EUSZ 48. cikkének (7) bekezdése szerinti átjáró záradékot, azaz különleges *passerelle klauzulát*⁴⁷ alkalmazna.

Összegezve a tárgyalt ügyekben hozott EUB döntések jelentőségét azon tagállamok közigazgatási hatóságainak gyakorlata szempontjából, amelyek nem legalizálják az azonos nemű személyek házasságát vagy élettársi kapcsolatait, valamint nem szabályozzák az azonos nemű személyek gyermekei esetében a szülői hovatartozást, a következő következményeket kell szem előtt tartaniuk, azt, hogy az anyakönyvi nyilvántartásokkal kapcsolatos ügyek a tagállamok hatáskörébe tartoznak. Az a mód, ahogyan a házasság intézményét a tagállam szabályozza, az adott tagállam nemzeti/alkotmányos identitásának tekinthető. Egy ilyen tagállam hivatkozhat erre a záradékra abban az esetben, ha megtagadják az azonos nemű személyek egy másik tagállamban kötött házassága polgári jogi joghatásainak elismerését. A szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog garantálása érdekében azonban a fogadó tagállam nem hivatkozhat a nemzeti identitásra vonatkozó záradékra az azonos nemű házastársak szabad mozgáshoz fűződő jogainak korlátozása érdekében. Ebben az esetben a legfőbb érték a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való alapvető jog, valamint a szabad mozgás tényleges hatékonysága. Ebből a kijelentésből az következik, hogy az azonos nemű személyek házasságának hatásait – a tisztán polgári jogi következményeken kívül – el kell ismerni az EU szabad mozgása szempontjából. Ez azt jelenti, hogy a házasság fogalmának az egyes tagállamok alkotmányos rendelkezései szintjén történő szabályozása ellenére a nemzeti hatóságokat kötni fogja az EUB azon értelmezése, amely egy harmadik országbeli állampolgárnak, aki egy uniós polgár azonos nemű házastársa, jogot biztosít az EU-ban való tartózkodáshoz. Azonos nemű párok házassága esetén, amelyben mindkét házastárs uniós állampolgársággal rendelkezik, a Coman-ítélet sokkal gyengébb lesz, mivel a 2004/38/EK irányelv 7. cikkének rendelkezései alapján mindkét házastárs autonóm módon származtathatja tartózkodási jogát a fogadó államban.

Ami az úgynevezett „szivárványcsaládokban” élő gyermekek jogait illeti, az ilyen gyermek állampolgársága szerinti ország nem fogja tudni hatékonyan korlátozni a születési anyakönyvi kivonat kiadását, különösen, ha a születés szerinti tagállam olyan születési

⁴⁵ Hatósági vagy közjegyzői okiratok.

⁴⁶ Lásd bővebben: A Javaslat hatásvizsgálatának vezetői összefoglalója. Európai Bizottság, Brussels, 7.12.2022 SWD(2022) 392 final. https://commission.europa.eu/document/download/08a20726-f57f-4590-aecc-a8c5bf2e4459_en?filename=swd_2022_392_1_en_resume_impact_assessment_part1_v3.pdf&prefLang=hu (2025.03.10.)

⁴⁷ Az EU-szerződéses passerelle klauzulákat is tartalmaznak, amelyek hat különleges szakpolitikai területre vonatkoznak, amelyek között szerepel a határokon átnyúló családjogi kérdés, az EUMSZ. 81. cikkének (3) bekezdése értelmében. A jogszabályok elfogadásának feltételei ezeken a területeken kevésbé kidolgozott eljárást igényelnek, ha az intézmények úgy döntenek, hogy passerelle klauzulát alkalmaznak. Az első négy esetben a Tanács dönt a passerelle klauzulákról, míg az utolsó kettőben az Európai Tanács.

anyakönyvi kivonatot állított ki, amelyben az azonos nemű személyek szülőként szerepelnek. Ez magában foglalja a semleges és megkülönböztetéstől mentes hivatalos nyomtatványok használatát az anyakönyvi nyilvántartásokhoz.⁴⁸ Ugyanis minden esetben a gyermek mindenképp felett álló érdekeit kell szem előtt tartani.

A tárgyalt EUB döntések jól példázzák a családjogi ügyek szabályozásának összetettségét az EU-ban. Az EJEE által védett alapjogokból álló többszintű jogi háló, az uniós joggal és a nemzeti intézkedésekkel kombinálva mutatja azt a szabályozási összetettséget, amelyben a jogaik elismeréséért küzdő polgároknak kell szembenézniük. Amikor ezek az állampolgárok kisebbségekhez (jelen esetben szexuális kisebbségekhez) tartoznak, az egyenlő bánásmód és a diszkrimináció elleni védelem alapvető kérdései kerülnek előtérbe. Figyelembe kell azonban venni, hogy az uniós jog által garantált védelem jelenlegi szakaszában elsősorban a szabad mozgásra vonatkozó rendelkezések hatékonyságának biztosítására irányul. Ez kétségtelenül fontos elem, de nem oldja meg az egyenlőtlen bánásmód problémáit azokban a tényállásokban, amikor hiányzik a nyilvánvaló határokon átnyúló elem, és nem lehetséges az uniós joghoz folyamodni. Valójában ezekben a kizárólagos nemzeti hatáskörébe tartozó ügyekben a tagállamok akaratán múlik, hogy csökkentik-e a szivárványcsaládokkal szembeni egyenlőtlen bánásmódot.

Irodalomjegyzék

Viola, Bianchetti: Same-sex couples and freedom of movement: the case for cross-border recognition. CIFE Executive Master in EU Studies Master thesis EU Law, 2022, p. 5.

Bojnár Katinka – Schanda Balázs: Házassági jogrendszerek versenye, vagy párkapcsolati szupermarket? In *Iustum Aequum Salutare* XII. 2016., 171-172. o.

Cserbáné dr. Nagy Andrea: A házassági jog kodifikációi, PhD értekezés, Miskolc, 2012, 23-24.
De Groot, David: EU Law and the Mutual Recognition of Parenthood between Member States: The Case of *V.M.A. v Stolichna Obsthina*. European University Institute (San Domenico di Fiesole (FI): 2021.), p. 2.

Hámori Antal: Vélemény az azonos neműek „házasságáról”, a bejegyzett élettársi kapcsolat szabályozásáról – az Alkotmánybíróság határozatainak tükrében. In *Családi Jog*, 2008/1. szám, 20-31.o.

Harasimiuk, Dominika Ewa: Rainbow families’ rights in the EU - how the Court of Justice of the European Union is juggling fundamental rights, free movement and national identity clause. In *Stosunki Międzynarodowe - International Relations* 2025, Vol. 5, No. 4, pp. 5-6., 8-9. DOI: <https://doi.org/10.12688/stomiedintrelat.17916.1>

Horváth Zoltán: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG Orac Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2011

Lehóczki Balázs: Az Európai Bíróság gyakorlatából Azonos nemű szülőkkel rendelkező uniós polgár gyermek szabad mozgáshoz való jogából a gyermek állampolgársága szerinti, az azonos nemű személyek szülői jogállásának lehetőségét el nem ismerő tagállamra háruló kötelezettségek. In *ACTA HUMANA*, 2021/4. szám, 100.o., DOI:

⁴⁸ Harasimiuk: i.m. pp. 8-9.

<https://doi.org/10.32566/ah.2021.4.5>

Marinkás György: Gondolatok az uniós jog elsőbbsége és a tagállamok nemzeti identitása közötti kapcsolatról az EUB ún. "Pancharevo" ítéletének tükrében. *Jog-Állam-Politika*, 30-31. o. 2023/2. 34. o., DOI: <https://doi.org/10.58528/JAP.2023.15-2.29>

Sipos Alexandra: Házasságot mindenkinek? Az azonos nemű párkapcsolat elismerése Magyarországon. Doktori értekezés, Budapest, 2021, 85-88. o.

EUB: Coman és társai kontra Inspectoratul General pentru Imigrări és Ministerul Afacerilor Interne C-673/16. sz. ügyben kelt ítélet (2018. június 5.)

EUB: V.M.A. kontra Stolichna obshtina „Pancharevo” C-490/20 sz. ügyben kelt ítélet, ECLI:EU:C:2021:1008, 2021. december 14.

Az EUB 2012. szeptember 25-i eljárási szabályzata (HL L 265., 2012.9.29.)

EUB: Order of the Court of 24.06.2022, C-2/21, Rzecznik Praw Obywatelskich v. K.S. and Others, ECLI:EU:C:2022:502. 2022. június 24. Bírósági végzés.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Parlament és a Tanács 2004/38/EK IRÁNYELVE (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről. In *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2004. 4. 30.

European Union Agency for Fundamental Rights: A Long Way to Go for LGBTI Equality. (Luxembourg: European Union Agency for Fundamental Rights, 2020), p. 29. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf (2025.02.15.)

European Commission – DG Justice and Consumers, ‘EU Citizenship Report 2020 – Empowering citizens and protecting their rights’, 2020 https://commission.europa.eu/system/files/2020-12/eu_citizenship_report_2020_-_empowering_citizens_and_protecting_their_rights_en.pdf (2025.03.10.)

Rusinova, Nadia: A bolgár legfelsőbb bíróság ítélete a Pancharevoról – Helyes válasz egy rossz kérdésre. <https://eapil.org/2023/05/11/bulgarian-supreme-court-judgment-on-pancharevo-correct-answer-to-a-wrong-question/> (2025.04.02).

Európai Bizottság javaslat, Brussels, 7.12.2022
SWD (2022) 392 final. https://commission.europa.eu/document/download/08a20726-f57f-4590-aecc-a8c5bf2e4459_en?filename=swd_2022_392_1_en_resume_impact_assessment_part1_v3.pdf&prefLang=hu (2025.03.10.)